

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

موضوع: نوآوری در فقه/بانکداری/ریا

مسئله مربوط به ربا بسیار مفصل است و ابعاد مختلفی دارد، امروز نظر نهج البلاغه در مورد ربا را بیان خواهیم کرد، در خطبه ۱۵۵ نهج البلاغه که حضرت آن را در بصره خوانده مطالب فراوانی ذکر شده منتهی ما اشاره ای می کنیم و بعد آن بخشی که به بحثمان مربوط است را می خوانیم: ﴿و من کلام له علیه السلام خاطب به أهل البصرة على جهة اقتصاص الملاحم (جمع ملحمه به معنای حادثه و فتنه شدید):

وَإِنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ، وَالنَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ، لَخُلُقَانٍ مِنْ خُلُقِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ، وَإِنَهُمَا لَا يُقَرَّبَانِ مِنْ أَجَلٍ، وَلَا يَنْقُصَانِ مِنْ رِزْقٍ. وَعَلَيْكُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ، "فَإِنَّهُ الْحَبْلُ الْمَتِينُ، وَالنُّورُ الْمُبِينُ"، وَالشِّفَاءُ النَّافِعُ، وَالرِّيُّ النَّاقِعُ، وَالْعِصْمَةُ لِلْمُتَمَسِّكِ، وَالنَّجَاةُ لِلْمُتَعَلِّقِ. لَا يَعُوجُ فَيَقَامُ، وَلَا يَرِيغُ فَيُسْتَعْتَبُ، "وَلَا تُخْلِفُهُ كَثْرَةُ الرَّدِّ"، وَوُلُوحُ السَّمْعِ. "مَنْ قَالَ بِهِ صَدَقَ، وَمَنْ عَمِلَ بِهِ سَقِيَ".

وقام إليه رجل فقال: يا أمير المؤمنين، أخبرنا عن الفتنة، وهل سألت رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم (عنها؟ فقال) عليه السلام:

إِنَّهُ لَمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ، قَوْلُهُ: «الْم. أَحْسِبَ النَّاسَ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ»^۱ عَلِمْتُ أَنَّ الْفِتْنَةَ لَا تَنْزِلُ بِنَا وَرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ أَظْهُرِنَا. فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا هَذِهِ الْفِتْنَةُ الَّتِي أَخْبَرَكَ اللَّهُ تَعَالَى بِهَا؟ فَقَالَ: "يَاعَلِيُّ، إِنَّ أُمَّتِي سَيُفْتَنُونَ مِنْ بَعْدِي" فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَوْ لَيْسَ قَدْ قُلْتَ لِي يَوْمَ

أُحِدْتُ حَيْثُ اسْتُشْهِدَ مَنْ اسْتُشْهِدَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، وَحِيَزَتْ عَنِّي الشَّهَادَةُ، فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَيَّ، فَقُلْتُ لِي: "أَبَشِّرْ، فَإِنَّ الشَّهَادَةَ مِنْ وَرَائِكَ؟" فَقَالَ لِي: "إِنَّ ذَلِكَ لَكَذَلِكَ، فَكَيْفَ صَبْرُكَ إِذْنُ؟" فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَيْسَ هَذَا مِنْ مَوَاطِنِ الصَّبْرِ، وَلَكِنْ مِنْ مَوَاطِنِ الْبُشْرَى (اليسرى) وَالشُّكْرِ.

وَقَالَ: "يَا عَلِيُّ، إِنَّ الْقَوْمَ سَيُفْتَنُونَ بِأَمْوَالِهِمْ، وَيَمْتَنُونَ بِدِينِهِمْ عَلَيَّ رَبِّهِمْ، وَيَتَمَتَّنُونَ رَحْمَتَهُ، وَيَأْمَنُونَ سَطْوَتَهُ، (شاهد کلام ما در باب ربا): وَيَسْتَحِلُّونَ حَرَامَهُ بِالشُّبُهَاتِ الْكَاذِبَةِ، وَالْأَهْوَاءِ السَّاهِيَةِ، فَيَسْتَحِلُّونَ الْحَمْرَ بِالتَّيْبِذِ، وَالسُّحْتِ بِالْهَدْيَةِ، وَالرِّبَا بِالْبَيْعِ" قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَبِأَيِّ الْمَنَازِلِ أَنْزَلْتَهُمْ عِنْدَ ذَلِكَ؟ أِبْمَنْزِلَةِ رِدَّةٍ، أَمْ بِمَنْزِلَةِ فِتْنَةٍ؟ فَقَالَ: "بِمَنْزِلَةِ فِتْنَةٍ".^۲

ترجمه خطبه: سخنی از آن حضرت علیه اسلام خطاب به مردم بصره و در آن از پیش آمدهای سخت حکایت کند:

همانا (امر به معروف) و (نهی از منکر) دو صفت از اوصاف پروردگارانند که نه اجل را نزدیک می کنند و نه روزی را کاهش می دهند. بر شما باد عمل کردن به قرآن، که ریسمان محکم الهی، و نور آشکار و درمانی سودمند است، که تشنگی را فرو نشاند، نگهدارنده کسی است که به آن تمسک جوید و نجات دهنده آن کس است که به آن چنگ آویزد، کجی ندارد تا راست شود، و گرایش به باطل ندارد تا از آن باز گردانده شود، و تکرار و شنیدن پیاپی آیات کهنه اش نمی سازد، و گوش از شنیدن آن خسته نمی شود. کسی که با قرآن سخن بگوید راست گفته و هر کس بدان عمل کند پیشتاز است در این جا مردی بلند شد و گفت: ای

^۲ نهج البلاغه، تنظیم مرحوم دشتی، ص ۱۴۶.

^۱ سوره عنکبوت، آیه ۲.

یا فتنه و آزمایش؟ پاسخ فرمود: (در پایه ای از فتنه و آزمایش).

بنابراین یکی از فتنه ها و امتحانات در زمان ما که خیلی شایع هم هست همین مسئله ربا می باشد که هم در مملکت ما و هم در دنیا رایج و شایع می باشد و متأسفانه هرچه ما گفته ایم جلوی این کار گرفته نشده.

آدرس خطبه: چهار شرح به عنوان أمهات شروح نهج البلاغه شناخته می شوند که باید برای فهم نهج البلاغه حتماً به آنها مراجعه کنیم و اما آدرس خطبه مذکور به این صورت می باشد:

اول: شرح خوئی جلد ۹ صفحه ۲۶۷ . **دوم:** شرح بحرانی جلد ۳ صفحه ۲۵۸ . **سوم:** شرح فی ظلال جلد ۲ صفحه ۳۹۹ . **چهارم:** شرح ابن ابی الحدید جلد ۹ صفحه ۱۸۹ .

بقیه بحث بماند برای فردا إن شاء الله تعالی ...

والحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد و آله الطاهرین

امیرالمومنین ما را از فتنه آگاه کن، آیا نسبت به فتنه، از پیامبر خدا صلی الله علیه و آله سؤالی فرموده ای؟ پاسخ داد: (خبر از فتنه ها و شهادت خویش) آنگاه که خداوند آیه ۱ و ۲ سوره عنکبوت را نازل کرد که: (آیا مردم خیال می کنند چونکه گفتند ایمان آوردیم، بدون آزمایش رها می شوند؟) دانستم که تا پیامبر صلی الله علیه و آله در میان ماست آزمایش نمی گردیم. پرسیدم ای رسول خدا! این فتنه و آزمایش کدام است که خدا شما را بدان آگاهی داده است؟ فرمود: ای علی! پس از من امت اسلامی به فتنه و آزمون دچار می گردند. گفتم ای رسول خدا مگر جز این است که در روز (احد) که گروهی از مسلمانان به شهادت رسیدند. و شهادت نصیب من نشد و سخت بر من گران آمد، تو به من فرمودی، ای علی! مژده باد تو را که شهادت در پی تو خواهد آمد. پیامبر صلی الله علیه و آله به من فرمود: (همانا این بشارت تحقق می پذیرد، در آن هنگام صبر تو چگونه است؟) گفتم ای رسول خدا صلی الله علیه و آله چنین موردی جای صبر و شکیبایی نیست بلکه جای مژده شنیدن و شکرگزاری است. و پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود: ای علی! همانا این مردم به زودی با اموالشان دچار فتنه و آزمایش می شوند، و در دینداری بر خدا منت می گذارند، با این حال انتظار رحمت او را دارند، و از قدرت و خشم خدا، خود را ایمن می پندارند، حرام خدا را با شبهات دروغین، و هوسهای غفلت زا، حلال می کنند، شراب را به بهانه اینکه (آب انگور) است و رشوه را که (هدیه) است و ربا را که (نوعی معامله) است حلال می شمارند. گفتم ای رسول خدا: در آن زمان مردم را در چه پایه ای بدانم؟ آیا در پایه ارتداد؟